Kön och karaktär

MARGARET MEAD: Kvinnligt, manligt, mänskligt. Tiden. Pris 11:50

MED MARGARET MEADS BOK om tre stammar på Nya Guinea (Sex and Temperament in Three Primitive Societies, 1935) har äntligen den antropologiska riktning vars mest kända namn är Ruth Benedict blivit introducerad på svenska spriket. Låt oss genast understryka att detta arbete icke blott är vetenskapligt betydelsefullt, utan också lärorikt och roligt för envar. Sällan finner man en sådan förening av skarpsinne och inlevelse, av intellektuell fantasi och älskvärd stilkonst. Översättningen, som måste ha erbjudit stora svårigheter, har med förebildlig noggrannhet och skicklighet verkställts av fru Gulli Hoghom.

Vad är det märkvärdiga och karaktäristiska hos den "skola" som främst representeras av dessa båda ryktbara kvinnor? Schematiskt uttryckt ligger det väsentliga i deras tendens att se skilda folks vanor eller "beteendemönster" som uttryck för en enhetlig, mer eller mindre medveten livssyn, som försök att förverkliga ett ideal vars innehåll kan vara relativt klart fattat eller blott möjligt att utläsa ur uppträdandet och handlingarna. I denna anda skrev Ruth Benedict år 1934 "Patterns of Culture", vari ett folk skildras som "apolliniskt", ett annat som "dionysiskt"; samma perspektiv uppbär det nu översatta arbetet, ehuru det här användes med större försiktighet och med mindre våldsam kraft än i Benedicts glödande analys. Medan andra riktningar inom den sociala antropologin jämfört en och samma institution — t. ex äktenskapet — hos olika folk eller uppvisat inflytelser från en kultur till en annan eller betonat sammanhanget mellan materiella och, ideella sidor av ett visst samhälles liv, söker Benedict, Mead och deras efterföljare att få fram det särpräglade hos ett folk genom att analysera och framställa den för folket utmärkande livsstilen. De är, liksom en riktning bland litteraturhistorikerna, icke i första rummet intresserade av påverkningar, motiv och samband mellan yttre villkor och mänsklig odling, utan strävar att finna själva nerven hos de folk de undersöker, på samma sätt som deras kolleger inom litteraturvetenskapen vill blottlägga det karaktäristiska, det "enastående" hos en skildrad diktare. Faran ligger, det inses genast, i en överbetoning av det speciella: då man med sådan energi söker en "livssyn", en "livsstil", en "nerv", hittar man den alltid, och den blir lätt mera utpräglad och subtil i skildringen än i verkligheten.

Närmast till hands ligger en jämförelse med Malinowskys s. k. funktionella antropologi. Sambanden mellan de båda riktningarna är stora, men här skall blott den avgörande skillnaden beröras. Malinowsky framhäver det funktionella, det ändamålsenliga i handlingsmönster och föreställningar; de fattas som uttryck för anpassning till den ekonomiska, produktiva verksamheten. Även rena galenskaper är rationella i den meningen att de motiverar ett rimligt handlande. Med någon överdrift kan sägas att Malinowsky — utan att behålla till någon "materialistisk" metafysik av Marx typ — är benägen att i arbetet för uppehållet se den axel kring vilken allt annat vänder sig. Hos Benedict och Mead tjänstgör åter själva livssynen som "axel". Därav får man dock ej dra den slutsatsen att de skulle representera någon "idealistisk" historiesyn — tanken att idéerna skulle vara de drivande krafterna i historien ter sig för dem lika meningslös som tanken att tekniken skulle spela denna roll var för Malinowsky. Därmot innebär deras perspektiv ett betonande av det irrationella i tillvaron: ett folks livssyn kan, från fortlevandets och växandets synpunkt, vara skadlig likaväl som nyttig, ehuru man får utgå från att de mest irrationella livsattlarna försvinner genom att vederbörande folk går under.

Hur uppstår då den livssyn som helt präglar ett folk, särskilt ett primitivt och isolerat folk? Dessa moderna antropologer förkastar givetvis de populära föreställningarna om ras- och nationalkaraktärer såsom förklaringsgrunder. Över huvud förkastar de alla försök att återföra vad som är på någon bestämd yttersta orsak. Att klarlägga hur ett folks kultur kommit till är helt enkelt att skildra dess historia med alla faktorer som häri ingår — från geografiskt läge, yttre miljö och arvsanlag till stora män, uppfinningar, påverkningar och händelser som utifrån varje "historieuppfattning" ter sig som rena tillfälligheter. Att i några satser, i några principiella påståenden ge en "förklaring"här orsakligt blott om man är mycket dum eller har mycket bråttom.

Ett exempel på tillämpningen av detta psykologiska och relativistiska perspektiv ger det av Margaret Mead och flera andra författare utgivna stora arbetet om den ekonomiska verksamheten hos primitiva folk (Cooperation and Competition among Primitive Peoples, 1937). Här fastslås det omöjliga i att finna något bestämt sammanhang mellan produktionssätt och den ekonomiskt-sociala ideologin. En given teknisk ståndpunkt och en given situation i fråga om tillgång på näringsmedel kan kombineras med en samhällsstruktur som utgår från individernas fria och hänsynslösa lävlan, likaväl som med en ordning under vilken samverkan i regleradе former dominerar det ekonomiska livet. En hel serie av vaga men i den allmänna debatten verksamma idéer om produktionsteknikens primat blir härigenom undergrävda med helt andra meteder än den rena begreppsanalysens.

Ett annat exempel är det nu till svenska översatta arbetet. Mead skildrar här kultur och beteendemönster hos de tre små stammarna Arapesh, Mundugumor och Tchambuli. Stammarna bor nära varandra och företer inte några järfliga fysiska särdrag av betydelse; ej heller kan man i deras näringsliv spåra förklaringar till olikheterna dem emellan. Likväl är dessa olikheter utomordentligt betydande; man möter här tre väsensskilda kulturer. Främst är det förhållandet mellan könen och de härtill knutna föreställningarna som intresserat Mead. Och just på denna punkt visar de tre stammarna en märklig variation.

Arapesh — som författarinnan studerat noggrannast och om vars kultur hon skrivit flera specialarbeten — representerar längtan till idyllen. Några föreställningar om karaktärsskillnad mellan könen finns inte, män och kvinnor fostras till mildhet, hjälpsamhet och vårdnad om barnen. Typiskt är att maken, likaväl som makan, anses hjälpa till med att "bygga upp" fostret; männen måste därför under kvinnans havandeskap utveckla en speciellt livlig sexuell aktivitet för att bidra till att barnet blir fräkt och kraftigt. Konflikter är ovanliga, en älskvärdhet som gränsar till slöhet utmärker umgänget inom och mellan könen. Mundugumore liknar Arapesh ställvis som de icke tror på olikheter i könens temperament. Men i övrigt är deras attityd den rakt motsatta. Aggressivitet, tävlan, bråk präglar den mänskliga samvaron. Alla misstror varandra, förtalet, konkurrensen och begäret att hävda sig på andras bekostnad dominerar. Medan hos Arapesh erotiken framstår som mognaden av en lång och intim samvaro, är den hos Mundugumor en akt av tillfällig upphetsning, ett passionerat slagsmål. Hos Tchambuli finner vi en tredje variant. Man utgår från att könen är helt olika till karaktär och böjelser, men den skillnad som förutsättes är en helt annan än i västerlandet. Kvinnorna antas vara mera lidelsefulla, och det erotiska initiativet tillkommer därför dem. De utför också det mesta arbetet; männen skall främför allt måla och dansa, de är dekorativa varelser, en smula passiva och tomt tjusiga, med fantasin kretsande kring möjligheten att vinna kvinnornas gunst.

Dessa försök att karaktärisera är utförda i detalj och ackompanjeras av reflexioner formade med både behag och intelligens. För den som aldrig hört talas om Arapesh, Mundugumor och Tchambuli — och till denna grupp måste nästan alla läsare utom Margaret Meads man och reskamrat höra — är det svårt att framställa någon egentlig kritik. En viss skepsis, som inte gäller perspektivet, utan blott dess tillämpning i särskilda avseenden, må dock registreras. Visserligen framhåller Mead att det finns avvikelser från de gällande handlingsmönstren, i det att åtskilliga män och kvinnor inom de behandlade stammarna är "misanpassade", men intrycket blir likväl att patienten går ut något för väl, att ett visst mått av konstruktion och perfektionsdrift färgat bilden. Viktigare är kanske invändningen att relativiseringen inte drivits tillräckligt långt. Är det inte en förfalskning då Mead talar om att Arapesh "försöker att skapa ett känslotillstånd av en sådan himmelsk och sällsynt lycka att dess existens oupphörligen hotas av olyckshändelser" och att samhället hos Mundugumor är baserat "på en teori att det existerar en naturlig fiendskap mellan alla medlemmar av samma kön"? Denna psykologisering innebär att författarinnan ur de behandlade folkens vanor utlåser idéer som för dem är främmande men för henne naturliga.

Mead skriver i början av sitt arbete att detta ej befattar sig med "om det finns eller icke finns verkliga och allmängiltiga kvantitativa eller kvalitativa skillnader mellan könen". I slutet förklarar hon emellertid att undersökningen "berättigar oss att säga att många, om ej alla, personlighetsdrag som vi kallat maskulina eller feminina är lika löst bundna till könet som klädernа, sättet och den form av huvudbonad som ett samhälle under ett visst skede bestämmer för vartdera könet". I det sist citerade påståendet har hon otvivelaktigt rätt. De otaliga studier som ägnats könens intelligens och karaktär ger åtminstone på en punkt säker vägledning: de västerländska folkens ideologier och sederegler utgår från oerhört överdrivna föreställningar om de psykologiska skillnaderna mellan könen. Då Margaret Mead i ett slutkapitel betonar värdet av fri utveckling — oberoende av kön, ras, religion och nationellt ursprung — drar hon från sina år bland vildar en slutsats som vi alla bör kunna dra redan genom vårt liv hos s. k. civiliserade folk.

Herbert Tingsten

Ett erbjudande om bra böcker i vacker utstyrsel till billiga priser

Endast 4:50 PER BAND

Bandna i vackra röda konstläderband

bliv medlem i SVALAN

FRITZ THORÉN	Kärlek
KENNETH ROBERTS	Gröna damen

Månadens bok

FRITIOF NILSSON PIRATEN

Bokhandlaren som slutade bada

"Aldrig har väl ett månniskoöde dragit fram genom en stor svensk roman i ett så lysande följe av förbluffande roliga historier och trakskyldigt berättade tokeniskaper", säger en kritiker om denna bok, där Jacob Bokhandlare möter sitt öde i den lindrigt sedesamma Amelie Arbela gestalt.

LOUIS HROMFIELD	Mrs Parkington
A. LIFFNER A. LUNDKVIST	Nya berättare
JAMES HILTON	Blå månen
AGNES von KRUSENSTJERNA	Den blå rullgardinen
WALTER LJUNGQUIST	Vandring med månen
HJALMAR SÖDERBERG	Den allvarsamma leken
GWETHALYN GRAHAM	Jord och himmel hög
DAGMAR EDQVIST	Musik i mörker
JOHN STEINBECK	Buss på villovägar

Bokklubben Svalan erbjuder sina medlemmar

1 Gratis medlemskap.
2 Fritt bokval. Man behöver således inte ta hela årets serie, utan man blir medlem även om man bara tar 6 av årets böcker.
3 Snabbast bokleverans som är möjlig. Man slipper att vänta på intressant skönlitteratur utan extra kostnad till Er varje månad.

En "begivenhet" för keramikälskaren —

BING & GRØNDAHL

utställer på NK

Tjugo år har gått sedan den förnäma danska firman Bing & Grøndahl senast hade en samlad utställning på NK. Nu framträder fabrikens konstavdelning åter med en rikt variерad utställning av stengods och keramisk skulptur. Bland de förstnämnda konstnärerna deltager med större kollektioner skulptörerna *Jean René Gauguin* och *Mogens Bøggild* samt keramikerna *Gertrud Vasegaard* och *Gudrun Meedom*.

Den bästa danska keramiken står som bekant på ett även internationellt sett utomordentligt högt plan, den är känd över hela världen som föregångare och banbrytare inom många av dess olika arter. Bing & Grøndahl är en av dess förnämsta representanter — för varje älskare av vacker keramik är denna utställning en "begivenhet", som han ej bör försumma att se.

Den är arrangerad i

Utställningsballen, 3 tr.

Samtidigt utställes i Konstindustrihallen, undre bottenvåningen, serviser och konstföremål i porslin, tillhörande fabrikens ordinarie produktion.

A/B Nordiska Kompaniet

Samtal New York-bil direkt Äppelviken

Från Dagens Nyheters New York-redaktion.

NEW YORK, lördag.

En unik premiär ägde på fredagen rum, då ett telefonsamtal fördes mellan en automobil i trafikvimlet på Femte avenyn och en villa i Äppelviken. Bilisten, överingenjör Hugo Blomberg hos L. M. Ericsson, Stockholm, hade då tillfälle att samtala med sitt hem.

Överingenjör Blomberg, som kommit hit på besök, berättar att radiotelefonering med bilar i USA är i stark utveckling. Bell Telephone System har redan i ett femtital städer installerat mellan 4,000 och 5,000 bilteleфoner, varav 150-talet i New York. Abonnenterna har möjlighet att utväxla samtal med hjälp av bilteleфonen på tvåmetersbandet och fasta stationer.

— Stockholm beställdes vid 22-tiden avenuk tid, berättar hr Blomberg. Efter fem minuter ringde telefonisten upp och meddelade: Klart Stockholm! Hörbarheten var god utan nämnvärda störningar och utan känning av döda zoner eller skuggbildning från höghusen.

G.

Intressant värdefull nyutgåva

nu påbörjad

KARIN BOYE

Samlade skrifter

Redigerade och försedda med kommentarer av fil. dr Margit Abenius

KARIN BOYE

intar en obestridd ranglista bland moderna svenska författare. Hennes författarskap är ett konstnärligt högtstående utförvk, för en nobel människas personlighet och äger både lidelse och klarhet. Lösnze ur alla lägger kan hämta stimulans ur hennes verk. Samlade skrifter omfattar romaner, noveller, dikter, artiklar etc.

Sammanlagt 11 volymer:

1. Astarte. Roman.	4:50	6. Upptäckelser. Noveller.	4:50
2. Merit vaknar. Roman. 1—2 inb. i en volym	3:50 11:50	7. Ur funktion. Noveller. 6—7 inb. i en volym	5:50 13:50
3. Kris. Roman.	5:50	8. Behdelse.	7:50, inb. 10:50
4. Får lite. Roman 5—4 inb. i en volym	5:— 14:—	9. Tendens och verkan	5:50, inb. 8:50
5. Kallocain. Roman. 6—, inb. 9—		10. Dikter.	7:50, inb. 10:50
		11. Varia.	5:50, inb. 8:50

De fem första volymerna nu utkomna

BONNIERS

Malen är en gangster — slå knockout på den med

Maletta DDT 3

Malen gömmer sig gärna i den "undre världen", d. v. s. i detta fall i resärerna och stoppningarna i soffor, länstolar o. s. v. Låt inte dessa möbler samt utrymmena bakom draperier, tavlor, bokhyllor och skåp bli gömmor, ja riktiga malskäckningsparasiter. Sök upp den motsvarande gangsterna i hans kula med det knockoutverkande Maletta DDT 3!

Luktfri malsäkring med Maletta DDT 3

Det är belagligt att veta att denna malsäkring inte förpestar våningen med någon skarp lukt, Maletta DDT 3, sedan är tillbaka högt uppskattat malmedel, är *luktfritt* och samtidigt erkänt effektivt. Maletta innehåller DDT samt dessutom 2 andra verksamma komponenter — därav namnet DDT 3. Och det är dessa 3 komponenter som tillsammans gör att medlet har knockoutverkan. Allt för malsäkringen denna vecka i

Ljusgården

★

Modet fordrar "friserad" underkjol...

och den har NK i olika utföranden. Här presenterar vi en elegant "friserad" underkjol till dräktkjolen och klänningen — utförd i taft, såväl i små- som storrutigt. Dessutom finns den enfärgad, i svart och rosa i samma material. Pris 36:50

Avd. för Damunderkläder 1 tr.

A/B Nordiska Kompaniet

Hur har Ni det med köksanddukarna?

Börjar de att bli förslitna? NK kan erbjuda Er en alldeles utmärkt köksanddukvärv i *bellinne*, vitt med kulörta sidobårder. Den ligger på en bredd av 45 cm, och kostar endast per meter 2:10

P. S. Det är ett rätt begränsat parti varför Ni gör klokt i att köpa det Ni behöver om möjligt redan i morgon.

Ljusgården

★

Tyget till den lätta vårdräkten "Tortaz"

Det passar lika bra till innesom utebruk och uppfyller till alla delar det nya modets fordringar på ett mjukt och svepande fall. *Tetar*, en av Paris ledande yllefabrikanter, leverantören par preference till "la Haute Couture", framställer det. "Tortaz" finns i säsongens alla vackra modefärger. Några exempel: oliv, marin, lindblom, guld, buteljgrönt, turkos, ljusblått, rött, grått, brunt, havremjuk, ljusilla och naturligtvis svart. Bredd 130 cm. Pris per meter 31:50

Manufakturhallen, 1 tr.

★

Mer "Miracle"!

Den välkända svenska korsettfabrikens Fox' nya hyrbhållare "Miracle", som en tid varit slutsåld på NK, har åter kommit in. Den är som N:s vet inte bara en hyrbhållare utan även en *hyrsformare*. Och den är just vad varje dam, som vill följa modets krav på den nya linjen, den nya silhouetten måste bära. "Miracle" finns i prislägen från 12:75

Korsettavdelningen, 1 tr.

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.